

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
СТОМАТОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра хірургічної стоматології та клінічних дисциплін

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан стоматологічного факультету
проф. Євген КОСТЕНКО
«24» березня 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	22 Охорона здоров'я
Спеціальність	221 Стоматологія
Освітня програма	Стоматологія
Статус дисципліни	обов'язкова ОК. 39
Мова навчання	українська, англійська

Ужгород 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Оториноларингологія» для здобувачів вищої освіти галузі знань 22 Охорона здоров'я спеціальності 221 Стоматологія освітньої програми Стоматологія.

Розробники: Гема-Багіна Наталія Миколаївна, к.мед.н., доцент.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри хірургічної стоматології та клінічних дисциплін протокол №10 від «10» березня 2023 р.

Завідувач кафедри доц. Гема-Багіна Н.М.

Схвалено науково-методичною комісією стоматологічного факультету протокол №8 від «21» березня 2023 р.

Голова науково-методичної комісії стоматологічного факультету

проф. Клітинська О.В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма Навчання	Заочна форма Навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	4-й	-
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,5	8-й	-
	Лекції:	
	10	-
	Практичні (семінарські):	
	30	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	50	-

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: набуття загальних та фахових компетенцій для досягнення програмних результатів навчання з оториноларингології на основі знань з анатомії людини, нормальної фізіології, гістології, цитології та ембріології, біологічної та біоорганічної хімії, мікробіології, вірусології та імунології, патоморфології, патофізіології, фармакології, радіології, хірургії, внутрішньої медицини, загальної медичної підготовки.

Формування здатності застосовувати набуті знання, уміння, навички та розуміння для вирішення типових задач діяльності лікаря-стоматолога в галузі охорони здоров'я, сфера застосування яких передбачена визначеними переліками синдромів та симптомів захворювань, невідкладних станів та захворювань, що потребують особливої тактики ведення пацієнтів; лабораторних та інструментальних досліджень, медичних маніпуляцій.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень, втручань та/або здійснення інновацій, та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 5. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.
- ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення
- ЗК 7. Здатність працювати в команді.
- ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК 9. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- ЗК 10. Здатність спілкуватись іноземною мовою.
- ЗК 11. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК 14. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові компетентності спеціальності:

- ФК1. Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.
- ФК2. Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.
- ФК3. Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.
- ФК7. Спроможність визначати тактику ведення пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини та щелепно-лицевої області з супутніми соматичними захворюваннями.
- ФК8. Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції.
- ФК11. Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги.
- ФК14. Спроможність ведення нормативної медичної документації.
- ФК15. Опрацювання державної, соціальної та медичної інформації.
- ФК 18. Спроможність надавати домедичну допомогу за протоколами тактичної медицини.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Оториноларингологія» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

- ОК 4. Латинська мова та медична термінологія
- ОК 7. Загальна та оральна біологія
- ОК 09. Медична хімія
- ОК 10. Біологічна та біоорганічна хімія
- ОК 11. Медична біохімія
- ОК 12. Анатомія людини
- ОК 13. Гістологія, цитологія та ембріологія
- ОК 14. Фізіологія
- ОК 15. Мікробіологія, вірусологія та імунологія
- ОК 16. Клінічна анатомія та оперативна хірургія
- ОК 17. Пропедевтика внутрішньої медицини
- ОК 19. Патоморфологія
- ОК 20. Патофізіологія
- ОК 21. Фармакологія
- ОК 26. Внутрішня медицина (у тому числі інфекційні хвороби та епідеміологія, клінічна фармакологія)
- ОК 27. Хірургія (у тому числі онкологія та нейрохірургія)
- ОК 29. Основи радіології і методи інструментальної діагностики
- ОК 40. Загальна медична підготовка

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Оториноларингологія» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу.	ПРН 2
Призначати та аналізувати додаткові (обов'язкові та за вибором) методи обстеження (лабораторні, рентгенологічні, функціональні та/або інструментальні), пацієнтів із захворюваннями органів і тканин ротової порожнини і щелепно-лицевої області для проведення диференційної діагностики захворювань.	ПРН 3
Визначати остаточний клінічний діагноз, дотримуючись відповідних етичних і юридичних норм, шляхом прийняття обґрунтованого рішення та логічного аналізу отриманих суб'єктивних і об'єктивних даних клінічного, додаткового обстеження, проведення диференційної діагностики під контролем лікаря-керівника в умовах лікувальної установи.	ПРН 4

Встановлювати діагноз невідкладних станів за будь-яких обставин (вдома, на вулиці, у лікувальній установі), в умовах надзвичайної ситуації, воєнного стану, обмеження інформації та часу.	ПРН 5
Визначати тактику ведення стоматологічного хворого за соматичної патології шляхом прийняття обґрунтованого рішення за існуючими алгоритмами та стандартними схемами	ПРН 10
Визначати тактику надання екстреної медичної допомоги, використовуючи рекомендовані алгоритми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу.	ПРН 13
Аналізувати та оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів та комп'ютерних інформаційних технологій.	ПРН 14
Формувати цілі та визначати структуру особистої діяльності на підставі результату аналізу певних суспільних та особистих потреб.	ПРН 16
Дотримуватися здорового способу життя, користуватися прийомами саморегуляції та самоконтролю.	ПРН 17
Усвідомлювати та керуватися у своїй діяльності громадянськими правами, свободами та обов'язками, підвищувати загальноосвітній культурний рівень.	ПРН 18
Дотримуватися вимог етики, біоетики та деонтології у своїй фаховій діяльності.	ПРН 19
Організовувати необхідний рівень індивідуальної безпеки (власної та осіб, про яких піклується) у разі виникнення типових небезпечних ситуацій в індивідуальному полі діяльності.	ПРН 20
Виконувати медичні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу для різних верств населення та в різних умовах.	ПРН 21
Виконувати маніпуляції надання екстреної медичної допомоги, використовуючи стандартні схеми, за будь-яких обставин на підставі діагнозу невідкладного стану в умовах обмеженого часу.	ПРН 23

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Оториноларингологія**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:	ПРН 2
знати:	ПРН 3
- інтерпретувати клінічну анатомію, фізіологію та методи дослідження ЛОР-органів, щелепно-лицевої зони;	ПРН 4
- визначати етіологічні та патогенетичні фактори ЛОР-хвороб, які пов'язані із захворюваннями щелепно-лицевої ділянки;	ПРН 5
- ставити попередній діагноз найбільш розповсюджених ЛОР-хвороб та пов'язаних із ними ураженої щелепно-лицевої системи;	ПРН 10
- визначати тактику лікування хворого при найбільш розповсюджених хворобах вуха, горла і носа та щелепно-лицевої зони;	ПРН 13
- діагностувати та надавати невідкладну медичну допомогу хворим з ЛОР-патологією та щелепно-лицевої системи;	ПРН 14

<ul style="list-style-type: none"> - використовувати основні принципи профілактики ЛОР-хвороб та щелепно-лицевої зони; 	<p>ПРН 16</p>
<p>вміти:</p>	<p>ПРН 17</p>
<ul style="list-style-type: none"> - оцінювати результати обстеження ЛОР-органів; 	<p>ПРН 18</p>
<ul style="list-style-type: none"> - розпізнавати найрозповсюдженіші ЛОР-хвороби та їх ускладнення; 	<p>ПРН 19</p>
<ul style="list-style-type: none"> - призначати лікування цих захворювань. 	<p>ПРН 20</p>
<ul style="list-style-type: none"> - типовими ендоскопічними методами дослідження ЛОР-органів; 	<p>ПРН 21</p>
<ul style="list-style-type: none"> - найуживанішими практичними навичками; - методами надання невідкладної допомоги хворим з травмами, сторонніми тілами, кровотечами із ЛОР-органів та стенозами верхніх дихальних шляхів. 	<p>ПРН 23</p>

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Методи навчання при вивченні дисципліни

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи лекцію, з навчальної або методичної літератури у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення.

Репродуктивний метод. Застосування вивченого на основі зразка, моделі діяльності або загальноприйнятих підходів під час практичних занять. Діяльність тих, кого навчають, є алгоритмічною, тобто відповідає інструкціям, розпорядженням, правилам - в аналогічних до представленого зразка ситуаціях.

Метод проблемного викладення. Використовуючи доцільні джерела й засоби під час лекційних і практичних занять, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, наводить систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Здобувачі ступеня магістр стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Пошуковий, або евристичний метод. Використовується в тій чи іншій мірі у всіх формах навчальних занять та під час індивідуальної чи самостійної роботи студента. Його суть – в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань, в визначених випадках під керівництвом лектора, або на основі наведених прикладів і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над навчально-методичною літературою.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри, наприклад, об'єму та інтенсивності фізичного навантаження, виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- тести;

- ситуаційні задачі;
- виконання письмових завдань;
- відповіді на теоретичні питання на заняттях;
- демонстрація практичних навичок;
- групові завдання з використанням імітаційних ігор на заняттях;
- презентації результатів виконаних завдань;
- співбесіда за результатами самостійної роботи;
- іспит.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: індивідуальне усне опитування, тестовий контроль (I-II рівня), вирішення ситуаційних задач, письмовий теоретичний контроль, виконання індивідуальних та групових навчальних завдань.

Форма модульного контролю: модульна контрольна робота (письмово, усно).

Форма і вид підсумкового семестрового контролю: іспит.

Семестр	Вид підсумкового контролю	Форма підсумкового контролю
8-й	іспит	усно

Перевірка та оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів здійснюються за 100-бальною, ECTS та національною шкалами (табл.5.1).

Таблиця 5.1. Загальна шкала оцінювання: рейтингова, національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Таблиця 5.2. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота T7	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6		
10	10	10	10	10	10	40	100

T1, T2 ... T6 – теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота							Модульна контрольна робота T15	Сума
T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	40	100
8	8	8	9	9	9	9		

T8, T9 ... T14 – теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни таблиця 5.3.

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	6	42	7	39
Лабораторні заняття (допуск, виконання та захист)	-	-	-	-
Комп'ютерне тестування при тематичному оцінюванні	-	12	-	14
Виконання завдань самостійної роботи	-	6	-	7
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	-	-	-	-
Модульна контрольна робота	1	40	1	40
Разом	7	100	8	100

Критерії модульного поточного оцінювання

Поточне модульне оцінювання проводиться шляхом проведення тестового контролю знань на заняттях, опитування студентів під час занять, виконання практичних індивідуальних і групових навчальних завдань, перевірки конспектів лекцій та домашніх завдань, аналізу відвідування та відробок пропущених занять. В ході поточного контролю, за кожен вид навчальної роботи студент отримує оцінку за національною чотирибальною шкалою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно), яка потім переводиться у рейтингові бали. При оцінюванні засвоєння матеріалу кожного заняття модуля студенту виставляються оцінки за 4-бальною (традиційною) шкалою з використанням таких критеріїв оцінювання.

Оцінка «**відмінно**» виставляється за умови, якщо студент знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує тестові і ситуаційні задачі, а також виконує практичні завдання будь-якого рівня складності.

Оцінка «**добре**» виставляється, якщо студент знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно і систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання студент відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка «**задовільно**» ставиться студентові на основі знання всього змісту заняття та при

задовільному рівні його розуміння. Студент спроможний вирішувати спрощені завдання за допомогою навідних питань; частково вирішує задачі та виконує практичні навички, відчуваючи складнощі в ряді простих випадків; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені прості запитання відповідає вірно.

Оцінка «незадовільно» виставляється у випадках, коли знання і уміння студента є нижчими за критерії задовільної оцінки.

У робочій програмі був застосований такий принцип конвертації традиційної системи оцінювання в бали (таблиця 5.4):

Таблиця 5.4. Конвертація традиційної системи оцінювання в бали:

Традиційна оцінка	Конвертація у бали		
«5»	8	9	10
«4»	6	7	7,5
«3»	4	5	5
«2»	2 (1 бал за знання та 1 бал – за присутність на занятті)	3 (2 бала за знання та 1 бал – за присутність на занятті)	2,5 (1,5 бала за знання та 1 бал – за присутність на занятті)

Відробка пропущених практичних занять здійснюється згідно графіка відробок у визначений час в чергових викладачів. При цьому потрібно показати написаний від руки конспект з пропущеної теми, пройти тестовий контроль та усно відповісти на поставлені питання, виконати практичне завдання, визначене викладачем (напр., продемонструвати певний метод клінічного обстеження пацієнта).

Оцінювання самостійної роботи студентів:

Оцінювання самостійної роботи студентів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при змістовому та підсумковому модульному контролі.

Кількість балів за різні види індивідуальної самостійної роботи студента залежить від її обсягу і значимості, але не більше 1 бал. Ці бали додаються до суми балів, набраних студентом за поточну навчальну діяльність (таблиця 5.5):

Таблиця 5.5. Критерії оцінювання самостійної роботи студентів

Бали	Критерії оцінювання
1	Студент повною мірою розкриває питання, винесені для самостійного опрацювання, вільно оперує поняттями і науковою термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну думку щодо відповідної теми і здатний аргументовано її доводити.
0,75	Загалом матеріал самостійної роботи викладений достатньо повно, але студент припускається певних помилок при виконанні завдань, винесених для самостійного опрацювання, трапляються неточності, деякі питання розкриті неповністю.
0,5	Студент неповністю розкриває питання, винесені для самостійного опрацювання, слабо розуміє їх сутність, намагається робити висновки, але при цьому припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно, непослідовно.

0,25	Виконана робота виглядає нашвидку зробленою чи незакінченою. Наявні значні фактичні помилки, незрозумілості, незрозуміння теми або невідповідність викладеного матеріалу передбаченій темі для самостійного опрацювання.
------	--

Таким чином, оцінка за модульне поточне оцінювання складається з оцінок за тестовий контроль на заняттях (0-2 балів), усної відповіді на теоретичні питання, оцінок за виконання практичних індивідуальних та групових завдань (0-5-6-7 балів), самостійної роботи студента (0-1 балів). Максимальна оцінка за модульне поточне оцінювання складає 8 чи 9 чи 10 балів та 60 балів за 6 занять в 1 модулі та 7 занять в 2 модулі.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумковий модульний контроль з дисципліни проводиться у вигляді заліку наприкінці 8-го семестру навчання і дає можливість визначити кінцевий ступінь рівня і якості засвоєння студентами теоретичних знань та практичних вмінь і навичок з даної дисципліни. Максимальна оцінка з підсумкового (семестрового) контролю становить 100 балів, шкалою ЄКТС та національною шкалою. Переведення даних 100-бальної шкали у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС здійснюється в порядку, зазначеному в таблиці 5.1.

Студенти, підсумкова модульна оцінка яких становить 35-59 балів, зобов'язані пройти підсумковий (семестровий) контроль у формі заліку, що передбачено робочим навчальним планом.

Під час проведення заліку керуються наступними критеріями оцінок:

90-100 балів (А) заслуговує студент, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

82-89 балів (В) заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

74-81 бал (С) заслуговує студент, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

64-73 бали (D) заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

60-63 бали (E) заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

35-59 балів (FX) виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

менше 35 балів (F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Перезарахування результатів навчання, здобутих у неформальній освіті

Відповідно до чинного законодавства України та Положення про порядок визнання в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» результатів навчання, здобутих у неформальній освіті (від 03 березня 2020 р., <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/22966>) здобувачі вищої освіти мають право на визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті. Визнання таких результатів можливо тільки для навчальних дисциплін, які починають викладатися із другого семестру.

Визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті, можливо якщо такі відповідають вимогам освітньої програми щодо формування запланованих компетентностей. Загалом за період навчання результати навчання в неформальній освіті можуть бути зараховані в обсязі не більше 10% загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених освітньою програмою.

Види неформальної освіти, результати яких можуть бути перезараховані: тематичні удосконалення, вебінари, курси, стажування, практики, тренінги, майстер-класи (ворк-шопи), організовані на платформах «Prometheus», «Coursera», закладів вищої освіти та офіційних провайдерів БПР, визнаних МОЗ України, участь у наукових форумах та конференціях, публікації у фахових наукових виданнях та виданнях, включених до наукометричних баз «Scopus» та «Web of Science». Тематика вказаних заходів та активності повинна відповідати змісту робочої програми (тематичні плани лекцій та практичних/семінарських занять).

Процедура визнання результатів навчання, здобутих у неформальній освіті проводиться комісійно. Для цього здобувач вищої освіти не пізніше 30 календарних днів до завершення семестру (в якому вивчається навчальна дисципліна, щодо якої бажає провести перезарахування результатів навчання) подає до деканату факультету відповідну заяву та документи, які підтверджують факт отримання неформальної освіти (сертифікат, посвідчення, свідоцтво, освітні програми тощо). Відповідно до отриманої заяви деканат утворює предметну комісію у складі гаранта освітньої програми, завідувача відповідної профільної кафедри та науково-педагогічних працівників, які викладають відповідну навчальну дисципліну. Комісія формує висновок щодо обсягів кредитів ЄКТС, можливих для перезарахування та надає його керівництву факультету та на профільну кафедру, відповідно до Положення про порядок визнання в ДВНЗ «Ужгородський національний університет» результатів навчання.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Оториноларингологія

Змістовий модуль 1. Клінічна анатомія, фізіологія, методи дослідження ЛОР-органів.

Конкретні цілі:

Визначити місце оториноларингології в системі медичних знань, основні етапи розвитку оториноларингології як науки.

Користуватись лобним рефлексом.

Проводити передню і задню риноскопію, описати відеоендоскопічне дослідження носа та приносних пазух.

Проводити орофарингоскопію, огляд зубо-щелепної системи.

Пояснити пряму та непряму ларингоскопію, фіброскопію, трахеобронхоскопію, езофагоскопію, мікрларингоскопію.

Проводити отоскопію, описувати мікроотоскопію.

Визначати клініко-анатомічні особливості будови зовнішнього, середнього та внутрішнього вуха.

Трактувати фізіологічні аспекти звукопровідної, звукосприймаючої, вестибулярної функцій на підставі знань з біологічної фізики, фізіології.

Пояснювати фізіологічні основи методів дослідження слухового та вестибулярного аналізаторів.

Інтерпретувати дані акуметрії, аудіометрії, імпедансометрії, вестибулометрії

Визначати основні анатомо-топографічні та клінічні аспекти будови верхніх дихальних шляхів та стравоходу на підставі знань з анатомії, гістології, патоморфології.

Описувати основні клінічні прояви захворювань вуха.

Пояснювати причини та механізми розвитку захворювань вуха та виникнення їх ускладнень.

Створювати схеми діагностики та лікування типових випадків при захворюваннях вуха та запропоновувати плани лікувальних заходів у залежності від клінічного перебігу патологічного процесу.

Аналізувати та інтерпретувати результати клінічних та лабораторних методів дослідження вуха.

Створювати диференційно-діагностичні критерії основних клінічних проявів захворювань вуха.

Визначати засоби слухопротезування у залежності від характеру порушення слухової функції.

Оцінювати прогноз щодо одужання та відновлення слухової та вестибулярної функцій у хворих з патологією вуха.

Тема 1. Введення у спеціальність ендоскопічні методи дослідження ЛОР- органів.

Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.

Оволодіння студентами практичними навичками: користування лобним рефлексом, проведення риноскопії, орофарингоскопії, вміння оглянути зубо-щелепної систему, проведення отоскопії, дослідження прохідності слухової труби.

Ендоскопічні методи дослідження зубо-щелепної системи, глотки, гортані трахеї, бронхів, стравоходу.

Клінічна анатомія зовнішнього вуха (вушна раковина, зовнішній слуховий прохід).

Будова барабанної перетинки. Система порожнин середнього вуха, стінки барабанної порожнини, її вміст. Топографія лицевого нерва. Типи будови соскоподібного відростка.

Значення вікових особливостей зовнішнього і середнього вуха у патології дитячого віку.

Кровообіг і іннервація зовнішнього і середнього вуха.

Трансмiсiйна, трансформацiйна, адаптацiйна та захисна роль середнього вуха у механiзми звукопроведення.

Тема 2. Клінічна анатомія, фізіологія внутрішнього вуха, методи дослідження слухового та вестибулярного аналізаторів.

Будова завитки та її рецепторного апарата. Провідні шляхи слухового аналізатора. Кісткове звукопроведення, його типи. Теорії звукопроведення та звукосприйняття.

Дослідження слухової функції: визначення гостроти слуху мовою, камертонами. Принципи порогової аудіометрії.

Надпорогова, мовна аудіометрії, принципи ігрової аудіометрії. Умовно-рефлекторні методи дослідження слуху у дітей.

Дослідження слуху у розширеному діапазоні частот, слухова чутливість до ультразвуку.

Об'єктивні методи дослідження слуху. Імпедансна аудіометрія: основні типи тимпаногам, дослідження акустичного рефлексу. Реєстрація слухових викликаних потенціалів. Отоакустична емісія.

Інтерпретація основних типів порогових аудіограм, диференційна діагностика ураження звукопроведення та звукосприйняття. Топічна діагностика порушень слуху.

Клінічна анатомія заднього лабіринту. Клінічна анатомія рецепторного апарата присінка та напівколових каналів. Провідні шляхи вестибулярного аналізатора.

Адекватні подразники ампулярного та отолітового апарата. Види вестибулярних реакцій. Ністагм, його характеристики. Основні закономірності ністагму.

Сучасні методи вестибулометрії: координаційні, калоричні, обертальні, пресорна проба, електроністагмографія, стабілографія.

Тема 3. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, глотки, гортані, трахеї, бронхів, стравоходу та приносних пазух.

Будова зовнішнього носа. Порожнина носа, структура його стінок. Функціональні відділи порожнини носа. Кровообіг та іннервація носової системи.

Вікові анатомо-фізіологічні особливості щелепно-лицевої зони.

Клініко-топографічні відносини решітчастого лабіринту, верхньощелепової, лобової, клиноподібної пазух та оточуючих анатомічних утворень.

Особливості будови носової системи у дитячому віці.

Методи дослідження порожнини носа і приносних пазух, щелепно-лицевої зони.

Анатомічні утворення носоглотки, ротоглотки, гортаноглотки. Структура і функції лімфоаденоїдного глоткового кільця.

Топографія гортані. Хрящі, суглоби та зв'язки гортані. Кровообіг та іннервація гортані.

Будова трахеї. Відділи трахеї і її топографо-анатомічні зв'язки. Структура бронхів. Кровообіг, лімфовідтік та іннервація трахеобронхіальної системи.

Будова стравоходу, кровообіг, іннервація. Відділи стравоходу і їх топографія. Анатомо-фізіологічні зв'язки стравоходу.

Тема 4. Захворювання зовнішнього та середнього вуха. Мастоїдит. Антромастоїдит.

Зовнішній отит (фурункул, дифузне запалення зовнішнього слухового проходу), отомікоз, бешиха, перихондрит, екзема, отгематома, сірчана пробка. Етіологія, патогенез, клінічні симптоми, методи лікування захворювань зовнішнього вуха. Методи видалення сірчаної пробки та сторонніх тіл вуха.

Шляхи проникнення інфекції у середнє вухо. Стадії гострого гнійного середнього отиту, клініка, діагностика. Оцінка даних отоскопії у хворих з гострим запаленням середнього вуха, рентгенографії скроневиких кісток за Шюллером, КТ і МРТ-дослідження вуха. Обґрунтування діагнозу, вибір раціональної лікувальної тактики у залежності від стадії захворювання. Показання до парацентезу. Техніка парацентезу.

Особливості перебігу гострого гнійного середнього отиту при інфекційних захворюваннях та у дитячому віці. Наслідки захворювання.

Етіологія, патогенез, класифікація, клініка мастоїдиту. Диференційний діагноз гострого гнійного середнього отиту, мастоїдиту з зовнішнім отитом. Принципи лікування (консервативне і хірургічне) у залежності від стадії мастоїдиту. Показання до антромастоїдотомії. Атипові форми мастоїдитів. Профілактика.

Тема 5. Гострий та хронічний гнійний середній отит, лабіринтит. Сануючі та слуховідновлюючі операції вуха.

Роль захворювань верхніх дихальних шляхів, імунологічного стану організму та алергічного фактора у генезі хронічного гнійного середнього отиту. Обов'язкові ознаки, мезотимпаніт та епітимпаніт, холестеатома, диференційна діагностика.

Основні принципи консервативного і хірургічного лікування мезо- і епітимпаніту. Показання до радикальної операції на вусі, її етапи. Показання до слуховідновлюючих операцій. Тимпанопластика. Етапи та типи (за Вульштейном). Використання різноманітних матеріалів для відновлення дефектів барабанної перетинки та слухових кісточок (ауто-гомо- та алотрансплантати).

Лабіринтит. Шляхи проникнення інфекції до внутрішнього вуха. Клінічні форми (обмежений, дифузний, серозний, гнійний, некротичний лабіринтити), діагностика, лікування. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення (отогенний розлитий гнійний менінгіт, отогенний сепсис, отогенні абсцеси великих півкуль мозку та мозочка).

Гострий та хронічний катар середнього вуха, ексудативний середній отит - причини, значення алергії і дисфункції слухової труби у генезі захворювання. Дані отоскопії, дослідження слухової функції. Методи консервативного і хірургічного лікування: тимпанопункція, міринготомія, шунтування, лазерне дронування барабанної порожнини.

Тема 6. Негнійні захворювання вуха

Сенсоневральна приглухуватість – етіологічна класифікація, патогенез, комплексна діагностика, дані акуметрії, сучасні методи консервативного лікування. Профілактика захворювань слухового нерва.

Отосклероз – патоморфологічні зміни у скроневої кістці, клінічні симптоми, дані акуметрії та вестибулометрії. Принципи консервативного і хірургічного лікування. Стапедектомія та стапедопластика.

Хвороба Мен'єра, патогенез, консервативна терапія, показання до хірургічного лікування. Операції на нервах барабанної порожнини, дронування ендолімфатичного мішка, лабіринтектомія.

Профілактика порушень слуху. Значення сурдологічних центрів в диспансеризації хворих із захворюваннями вуха.

Тема 7. Підсумковий модульний контроль 1.

Змістовий модуль 2. Захворювання верхніх дихальних шляхів. Невідкладна допомога при травмах ЛОР органів.

Конкретні цілі:

Визначати основні клінічні прояви захворювань верхніх дихальних шляхів.

Пояснювати причини та механізми розвитку захворювань верхніх дихальних шляхів та виникнення їх ускладнень.

Створювати схеми діагностики та лікування типових випадків при захворюваннях верхніх дихальних шляхів та запропоновувати плани лікувальних заходів у залежності від клінічного перебігу патологічного процесу.

Аналізувати та інтерпретувати результати клінічних та лабораторних методів дослідження носа, приносних пазух, щелепно-лицевої системи, глотки, гортані.

Створювати диференційно-діагностичні критерії основних клінічних проявів захворювань верхніх дихальних шляхів з ураженням щелепно-лицевої системи.

Оцінювати прогноз щодо одужання та відновлення функцій у хворих з патологією верхніх дихальних шляхів, включаючи патологію щелепно-лицевої системи.

Визначати основні причини та клінічні прояви ургентних станів ЛОР-органів.

Описувати патогенетичні механізми розвитку ургентних захворювань ЛОР-органів.

Використовувати диференційно-діагностичні критерії основних клінічних проявів невідкладних ЛОР-станів для оцінки стану хворого.

Аналізувати та інтерпретувати результати клінічних та лабораторних методів дослідження носа, приносних пазух, щелепно-лицевої зони, глотки, гортані, трахеї, бронхів та стравоходу при ургентних захворюваннях.

Створити алгоритми діагностичної та лікувальної тактики при травмах зубо-щелепної системи, кровотечах, сторонніх тілах ЛОР-органів.

Продемонструвати основні методи надання ургентної допомоги при травмах щелепно-лицевої системи і кровотечах ЛОР-органів, сторонніх тілах верхніх дихальних шляхів, стравоходу та вуха.

Оцінити прогноз щодо одужання та відновлення функцій у хворих з ургентною ЛОР- та щелепно-лицевою патологією.

Тема 1. Гострі та хронічні захворювання носа, приносних пазух.

Деформація зовнішнього носа і носової перегородки. Ринопластика. Сикоз, екзема, бешіха, ринофіма, фурункул та карбункул носа, можливі ускладнення. Принципи лікування.

Гострі і хронічні риніти. Роль інфекції в виникненні гострого риніту, схильність до захворювання. Клінічні стадії. Принципи лікування. Диференційна діагностика гострого риніту, грипу, гострої респіраторної вірусної інфекції. Особливості клінічного перебігу гострого риніту у немовлят.

Основні форми хронічного риніту (катаральний, гіпертрофічний, атрофічний, вазомоторний), клініка, діагностика, лікування. Озена, етіологія, патогенез, клініка, методи лікування. Алергічні риніти. Сезонний алергічний риніт (поліноз, сінна лихоманка). Цілорічний алергічний риніт. Алергодіагностика в оториноларингології.

Гострий і хронічний синусит - патологоанатомічні зміни, класифікація, загальні і місцеві симптоми. Додаткові методи дослідження: рентгенографія, КТ, МРТ, термографія та інші. Лікування – консервативне і хірургічне.

Вікові особливості розвитку приносних порожнин, значення їх у патології ЛОР-органів у дітей. Зв'язок верхньощелепної пазухи з розвитком зубощелепної системи. Показання до операцій на приносних пазухах у дітей.

За захворювання приносних пазух, комбінованих травматичних уражень щелепно-лицевої ділянки, клініка, діагностика, визначення тактики лікування.

Тема 2. Ринопгенні орбітальні ускладнення. Реактивний набряк клітковини орбіти та повік, остеоперіостит орбіти, субперіостальний та ретробульбарний абсцеси, флегмона орбіти.

Ринопгенні внутрішньочерепні ускладнення. Шляхи проникнення інфекції в порожнину черепа. Екстрадуральний і субдуральний абсцеси, менінгіт, тромбоз печеристого і верхнього поздовжнього синусів.

Клініка ускладнень, принципи лікування.

Тема 3. Гострі та хронічні захворювання глотки

Гострий фарингіт, клініка, лікування.

Гострі первинні тонзиліти: катаральна, фолікулярна, лакунарна, виразково-плівчаста ангіни. Диференційна діагностика. Загальні принципи обстеження, лікування та профілактики.

Ускладнення ангін. Паратонзиліт, паратонзиллярний абсцес, латерофарингеальний абсцес, внутрішньомигдаликовий абсцес, аденофлегмона, розлита флегмона шиї, тонзилогенний медіастиніт, тонзилогенний сепсис. Абсцестонзилектомія. Заглотковий абсцес.

Гострі вторинні тонзиліти: ураження мигдаликів при інфекційних захворюваннях (дифтерії, скарлатині, туляремії, черевному тифі) та при захворюваннях системи крові (інфекційному мононуклеозі, агранулоцитозі, аліментарно-токсичній алейкії, лейкозах). Характерні зміни формули крові. Методи лікування.

Хронічний фарингіт і його форми. Вибір методу лікування у залежності від форми захворювання. Лептотрихоз.

Хронічний тонзиліт: етіологія, патогенез, діагностика. Класифікація хронічного тонзиліту. Місцеві ознаки. Види декомпенсації. Приклади формулювання діагнозу.

Консервативні методи лікування. Показання до хірургічного лікування. Тонзилектомія.

Гіпертрофія глоткового, піднебінних і язикового мигдаликів, аденоїдит. Принципи лікування (консервативного та хірургічного). Показання і протипоказання до тонзилотомії, аденотомії.

Тема 4. Гострі та хронічні захворювання гортані.

Гострий катаральний ларингіт. Гортанна ангіна, флегмонозний ларингіт, абсцес надгортанника, хондроперихондрит гортані. Гострий ларинготрахеїт у дітей: етіологія, патогенез, клінічна класифікація, клініка, принципи лікування, продовжена назотрахеальна інтубація. Дифтерія гортані.

Хронічний ларингіт: катаральний, гіпертрофічний, атрофічний. Різновиди обмежених форм гіперпластичних ларингітів. Етіологічні фактори гіпертрофічного ларингіту, варіанти захворювання (гіперкератоз, пахідермія, набряк Рейнке), клінічні прояви, можливі ускладнення. Передпухлинні хвороби гортані. Використання мікрохірургічної діагностики.

Принципи консервативного та хірургічного лікування. Мікрохірургічні втручання у порожнині гортані.

Професійні захворювання гортані і їх профілактика.

Тема 5. Пухлини та інфекційні гранульоми ЛОР-органів.

Доброякісні пухлини носа і приносних пазух (остеома, папілома, ангіофіброма). Доброякісних пухлини носа, приносних пазух, порожнини рота. Доброякісні пухлини глотки (юнацька ангіофіброма основи черепа). Доброякісні пухлини гортані (фіброма, папілома). Гломусна пухлина вуха, акустична невринома. Принципи лікування.

Злоякісні пухлини верхніх дихальних шляхів та вуха. Ранні та пізні ознаки злоякісних пухлин гортані, глотки, носа, приносних пазух, порожнини рота, щелепно-лицевої системи, вуха. Тонзиллярні пухлини глотки, особливості гістологічної структури, клініки, лікування.

Рак гортані: стадії захворювання, клініка, діагностика, в тому числі принципи ранньої діагностики. Мікроларингоскопія в діагностиці та лікуванні раку гортані.

Вибір методу лікування у залежності від гістологічної будови, локалізації та стадії пухлини. Показання до променевого, хірургічного та хіміотерапевтичного методів лікування. Комплексна та комбінована терапія. Органозберігаючі та реконструктивні операції на гортані, приносних пазухах, щелепно-лицевої системи.

Значення профілактичних оглядів та диспансеризації в діагностиці і запобіганні злоякісних новоутворень.

Умови виникнення і види інфекційних гранульом верхніх дихальних шляхів. Склерома: етіологія, епідеміологія, особливості локалізації, клінічні стадії, діагностика.

Прояви первинного, вторинного, та третинного сифілісу носа, глотки, диференційна діагностика з туберкульозом. Особливості ураження внутрішнього вуха при сифілісі.

Туберкульоз носа. Туберкульоз гортані, клініка, діагностика, зв'язок з туберкульозним ураженням інших органів.

Сучасні методи лікування інфекційних гранульом верхніх дихальних шляхів та вуха.

Тема 6. Травми носа, щелепно-лицевої системи, носові кровотечі. Сторонні тіла ЛОР-органів, дихальних шляхів та стравоходу. Опіки стравоходу.

Діагностика травм носа, приносних пазух та щелепно-лицевої системи, їх комбінації (пальпація, огляд, рентгенографія кісток носа, приносних пазух та щелепно-лицевої системи). Класифікація травм носа, приносних пазух, щелепно-лицевої системи. Перша допомога при травмах.

Місцеві і загальні причини носових кровотеч. Місцеві і загальні засоби зупинки носових кровотеч. Техніка передньої і задньої тампонади носа. Методи зупинки кровотечі з зони Кісельбаха (припікання судин слизової оболонки, хірургічна зупинка носової кровотечі). Кровотечі з решітчастого лабіринту, методи їх зупинки.

Різновиди сторонніх тіл вуха, симптоматика, особливості видалення. Механізм аспірації сторонніх тіл у дихальні шляхи. Вікові аспекти. Особливості клініки при сторонніх тілах гортані та трахеї, методи їх видалення. Клініка сторонніх тіл бронхів. Рентгенологічне обстеження хворого. Феномен Гольцкнехта-Якобсона. Методи діагностики і видалення.

Симптоматика та ускладнення сторонніх тіл глотки і стравоходу. Клініка. Етапи обстеження хворого з підозрою на стороннє тіло глотки і стравоходу. Рентгенологічні та ультразвукові методи дослідження. Бокова рентгенографія шиї за Земцовим. Місце фіброезофагоскопії в діагностиці та лікуванні сторонніх тіл стравоходу. Показання до ригідної езофагоскопії. Методика проведення.

Ускладнення сторонніх тіл глотки та стравоходу (езофагіт, параезофагіт, абсцес стінки стравоходу, кровотеча, перфорація стінки стравоходу, флегмона шиї, медіастиніт). Колярна медіастіномія.

Тема 7. Невідкладна допомога та лікування в оториноларингології.

Тема 8. Підсумковий модульний контроль 2.

6.2. Структура навчальної дисципліни

№ з/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
		Форма навчання:				
		Усього	у тому числі			
лекції	практичні		лабораторні	індивідуальні	самостійна	
Модуль №1.						
Змістовий модуль 1. «Клінічна анатомія, фізіологія, методи дослідження лор органів»						
1.	Ендоскопічні методи дослідження ЛОР-органів. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.	8	2	2		4
2.	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження слухового і вестибулярного аналізатора.	6	-	2		4

3.	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, приносних пазух, щелепно-лицевої зони, глотки.	7	2	2			3
4.	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження гортані, трахеї, бронхів та стравоходу.	5	-	2			3
5.	Гострий та хронічний гнійний середній отит. Лікування. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення.	7	2	2			3
6.	Негнійні захворювання вуха. Робота в сурдологічному кабінеті.	5	-	2			3
7.	Підсумковий модульний контроль №1	6	-	2			4
	Разом	44	6	14			24
Модуль №2.							
Змістовий модуль 2. «За захворювання верхніх дихальних шляхів, невідкладна допомога при травмах лор органів»							
8.	Гострі та хронічні захворювання носа, приносних пазух з комбінованим ураженням щелепно-лицевої ділянки.		2	2			3
9.	Риногенні орбітальні і внутрішньочерепні ускладнення. Робота в перев'язочній.			2			3
10.	Гострі та хронічні захворювання глотки.			2			3
11.	Гострі та хронічні захворювання гортані.		2	2			3
12.	Пухлини та інфекційні гранульоми лор органів			2			3
13.	Травми носа, носові кровотечі. Сторонні тіла ЛОР- органів, трахеї, бронхів та стравоходу.			2			3
14.	Невідкладна допомога в оториноларингології.			2			3
15.	Підсумковий модульний контроль №2			2			4
	Разом		4	16			26
Разом за семестр		90	10	30			50

6.3. Темі практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна
1	Ендоскопічні методи дослідження ЛОР-органів. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.	2
2	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження слухового і вестибулярного аналізатора.	2
3	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, приносних пазух, щелепно-лицевої зони, глотки.	2
4	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження гортані, трахеї, бронхів та стравоходу.	2

5	Гострий та хронічний гнійний середній отит. Лікування. Отогенні внутрішньочерепні ускладнення.	2
6	Негнійні захворювання вуха. Робота в сурдологічному кабінеті.	2
7	Підсумковий модульний контроль №1	2
8	Гострі та хронічні захворювання носа, приносних пазух з комбінованим ураженням щелепно-лицевої ділянки.	2
9	Риногенні орбітальні і внутрішньочерепні ускладнення. Робота в перев'язочній.	2
10	Гострі та хронічні захворювання глотки	2
11	Гострі та хронічні захворювання гортані.	2
12	Пухлини та інфекційні гранульоми ЛОР-органів	2
13	Травми носа, носові кровотечі. Сторонні тіла ЛОР- органів, трахеї, бронхів та стравоходу.	2
14	Невідкладна допомога в оториноларингології.	2
15	Підсумковий модульний контроль №2	2
	Разом	30

6.4. Теми лекційних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Ендоскопічні методи дослідження ЛОР-органів. Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження зовнішнього та середнього вуха.	2
2.	Клінічна анатомія, фізіологія та методи дослідження носа, приносних пазух, щелепно-лицевої зони, глотки.	2
3.	Гострий гнійний середній отит. Мастоїдит. Хронічне гнійне запалення середнього вуха. Інтракраніальні отогенні ускладнення.	2
4.	Хронічні риніти. Гострі та хронічні синусити. Риногенні орбітальні та внутрішньочерепні ускладнення. Гострі та хронічні тонзиліти. Ускладнення тонзилітів.	2
5.	За захворювання гортані. Гострі та хронічні ларингіти. Невідкладна допомога при травмах глотки, гортані. Сторонні тіла, травми носа, приносних пазух, невідкладна допомога.	2
	Разом	10

6.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Підготовка до практичних занять - теоретична підготовка, у	40

	тому числі заповнення робочих зошитів, та оволодіння практичними навичками.	
2	Курація пацієнта з письмовим обґрунтуванням діагнозу	2
3	Підготовка до підсумкового контролю	8
Разом за модуль		50

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Згідно договору з КНП «ОКЦНН» ЗОР
Адреса (м. Ужгород, вул. Капушанська 24)
Аудиторія №1 (кабінет оториноларинголога)(площа 20 м²)
Матеріально-технічне забезпечення

- 1.Анатомічні макет - 2 шт,
- 2.Демонстрація хворих - 30
- 3.Історій хвороб – 30 шт
4. Оглядові фіброендоскопи – 2 шт,
- 5.Інструменти для ЛОР – огляду – 5 шт
6. ЛОР-комбайн Otopront та набір оглядових інструментів - 1 шт
7. Фіброендоскоп OLYMPUS ENF – 1 шт
8. Жорсткий ендоскоп 0* Karl Storz – 1 шт
- 9 . Ларингоскоп 90* Richard Wolf – 1 шт
- 10 . Оглядовий мікроскоп Carl Zeiss – 1 шт
11. Камертон 128, 256 - 2 шт
12. Отоскоп Welch Allup з аудіометрією - 1 шт
- 13 . Електрохірургічний коагулятор ERBE – 1 шт
14. Налобний освітлювач HL-51 – 1 шт
15. Електрохірургічний коагулятор ERBE – 1 шт
16. Відеоендоскопічна стійка Karl Storz HD image 1, комплект - 1 шт
17. Навігаційна система Medtronic – 1 шт
18. Бор машина Medtronic - 1 шт
19. Шейверна система Medtronic M4 - 1 шт
20. Відсмоктувач Medela - 1 шт
21. Операційний мікроскоп з відеосистемою Carl Zeiss Pentero – 1 шт
22. Ендориносинусоскопи Karl Storz (0, 30, 70, 120*) та набори інструментів для ринохірургії - 1 шт
23. Налобні освітлювачі HL-51 – 2 шт
24. Кушетка оглядова – 1 шт
25. Стіл офісний – 1 шт
26. Стільці офісні – 10 шт
27. Шафа – 1 шт

Інформаційне забезпечення:

1. Навчальні посібники, підручники, навчальні таблиці, мультимедійні лекції, тексти та конспекти лекцій.
Методичні розробки для студентів з практичних занять. Збірник тестових завдань.
Електронний банк тестових завдань, банк тестових завдань на паперових носіях, ситуаційні завдання.

2. Система електронного навчання
<https://e-learn.uzhnu.edu.ua/>

ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ПІДСУМКОВОГО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Змістовий модуль I. Клінічна анатомія, фізіологія, методи дослідження ЛОР-органів. Захворювання вуха.

1. Основні етапи розвитку оториноларингології як самостійної медичної дисципліни.
2. Історія розвитку оториноларингології на Україні.
3. Історія кафедри оториноларингології вузу.
4. Основні напрямки розвитку та досягнення сучасної оториноларингології.
5. ЛОР- органи і аналізатори людини, їх функціональне значення.
6. Клінічна анатомія зовнішнього вуха.
7. Клінічна анатомія барабанної перетинки. Особливості розташування і будови барабанної перетинки у дітей раннього віку.
8. Клінічна анатомія барабанної порожнини.
9. Стінки та поверхи барабанної порожнини.
10. Слухові кісточки та м'язи барабанної порожнини.
11. Клінічна анатомія сосковидного відростка. Типи будови сосковидного відростка. Вікові особливості.
12. Клінічна анатомія, фізіологія слухової труби. Особливості її будови у дитячому віці.
13. Клінічна анатомія завитки внутрішнього вуха.
14. Будова спірального органа. Адекватний подразник слухового аналізатора.
15. Механізм звукопроведення (повітряна, кісткова провідність).
16. Провідні шляхи слухового аналізатора.
17. Теорії звукосприйняття.
18. Клінічна анатомія присінка внутрішнього вуха.
19. Клінічна анатомія півколових каналів внутрішнього вуха.
20. Будова ампулярного рецептора. Адекватні подразники.
21. Будова отолітового апарату. Адекватні подразники.
22. Вестибулярні ядра та їх зв'язки.
23. Вестибулярні рефлекси.
24. Закони Евальда та закономірності ністагмної реакції.
25. Визначення прохідності слухових труб.
26. Дослідження слуху мовою та камертонами.
27. Тональна порогова та мовна аудіометрія.
28. Диференційна діагностика уражень звукопровідного та звукосприймаючого апаратів.
29. Спонтанні вестибулярні порушення.
30. Методи дослідження ампулярного рецептора (калорична, обертальна, пресорна проби).
31. Дослідження отолітової функції.
33. Клінічна анатомія зовнішнього носа.
34. Клінічна анатомія порожнини носа.
35. Клінічна анатомія бокової стінки носа.
36. Структура носової перегородки.
37. Кровопостачання та іннервація порожнини носа.
38. Вікові особливості розвитку приносних пазух, щелепно-лицевої зони.
39. Клінічне значення приносних порожнин. Клінічна анатомія верхньощелепної пазухи, щелепно-лицевої ділянки.
40. Клінічна анатомія лобної пазухи.
41. Клінічна анатомія решітчастої пазухи.

42. Клінічна анатомія основної пазухи.
43. Клінічна фізіологія порожнини носа та приносних пазух, щелепно-лицевої ділянки.
44. Значення носового дихання для розвитку організму дитини. Методи дослідження носа та приносних пазух, щелепно-лицевої зони.
45. Клінічна анатомія глотки, її відділи.
46. Анатомія лімфаденоїдного глоткового кільця. Вікові особливості лімфаденоїдної тканини глотки.
47. Структура піднебінних мигдаликів, кровопостачання, іннервація.
48. Фізіологія лімфаденоїдного глоткового кільця.
Методи дослідження глотки.
49. Топографія гортані.
50. Хрящі та зв'язки гортані.
51. М'язи гортані.
52. Іннервація гортані.
53. Клінічна анатомія порожнини гортані.
54. Фізіологічні функції гортані.
55. Методи дослідження гортані у дорослих і дітей.
56. Анатомія стравоходу: топографія, стінки, фізіологічні звуження.
57. Гематома і перихондрит вухної раковини.
58. Сірчана пробка, клініка, методи видалення.
59. Зовнішній отит: форми, етіологія, клініка, лікування.
60. Гострий гнійний середній отит. Етіологія, патогенез, клініка.
61. Особливості перебігу гострого гнійного середнього отиту у дітей раннього віку.
62. Особливості перебігу гострого гнійного середнього отиту при інфекційних захворюваннях: грип, скарлатина, кір, туберкульоз.
63. Лікування гострого гнійного середнього отиту.
64. Лікування гострого гнійного середнього отиту у доперфоративній стадії.
65. Показання та техніка парацентезу.
66. Гострий мастоїдит: визначення поняття, клініка, діагностика, лікування.
67. Антромастоїдотомія.
68. Атипові форми мастоїдиту.
69. Ускладнення гострого гнійного середнього отиту.
70. Хронічне гнійне запалення середнього вуха: обов'язкові ознаки, класифікація.
71. Хронічний гнійний мезотимпаніт, клініка, методи лікування.
72. Хронічний гнійний епітимпаніт. Холестеатома. Діагностика, клініка, лікування.
73. Диференційна діагностика епітимпаніту і мезотимпаніту.
74. Консервативне лікування хронічного гнійного середнього отиту.
75. Види операцій на вусі при хронічних гнійних середніх отитах.
76. Лабіринтит: форми, клініка, лікування.
77. Шляхи та етапи розповсюдження інфекції з вуха у порожнину черепа.
78. Отогенні абсцеси мозку: клініка, лікування.
79. Синус тромбоз та отогенний сепсис: клініка, лікування.
80. Отогенний менінгіт: клініка та лікування.
81. Хвороба Мен'єра: етіологія, патогенез, клініка.
82. Лікування хвороби Мен'єра. Методи лікування гострої вестибулярної дисфункції.
83. Сенсоневральна приглухуватість: причини, клініка.
84. Лікування гострої і хронічної сенсоневральної приглухуватості.
85. Отосклероз: патогенез, клініка, сучасні методи хірургічного лікування

Змістовий модуль 2. Захворювання верхніх дихальних шляхів.

Невідкладна допомога при травмах ЛОР-органів.

1. Фурункул носа, клініка, лікування.

2. Гострий нежить: етіологія, патогенез, клініка і лікування.
3. Гострий нежить у немовлят.
4. Хронічні риніти: етіологія, патогенез, патологічна анатомія, класифікація.
5. Хронічний катаральний риніт: клініка, диференційний діагноз, лікування.
6. Хронічний гіпертрофічний риніт: клініка, диференційний діагноз, лікування.
7. Хронічний атрофічний риніт: клініка, диференційний діагноз, лікування.
8. Озена: клініка, диференційний діагноз, принципи лікування.
9. Вазомоторний риніт, алергічна форма: етіологія, клініка, лікування.
10. Вазомоторний риніт, нейровегетативна форма: етіологія, клініка, лікування.
11. Гематома та абсцес носової перегородки: клініка, лікування.
12. Викривлення носової перегородки, синехії та атрезії порожнини носа; клініка, лікування.
13. Класифікація гострих та хронічних синуситів.
14. Загальні та місцеві ознаки гострих і хронічних синуситів.
15. Гострий і хронічний етмоїдит: клініка, лікування.
16. Гострий гайморит: клініка, лікування.
 17. Хронічний гайморит: форми, клініка, лікування.
 18. Хронічний одонтогенний гайморит: клініка, діагностика, лікування.
 19. Гострий і хронічний фронтит: клініка, лікування.
 20. Гострий і хронічний сфеноїдит: клініка, лікування.
 21. Хронічні поліпозні синусіти: етіологія, клініка, комплексне лікування.
 22. Клініка, діагностика синуситів, комбінованих травматичних уражень щелепно-лицевої ділянки.
 23. Риногенні внутрішньочерепні ускладнення: шляхи проникнення інфекції, види ускладнень, принципи лікування.
 24. Риногенні орбітальні ускладнення: шляхи проникнення інфекції,
 25. види ускладнень, принципи лікування.
 26. Класифікація тонзилітів.
 27. Катаральна ангіна: клініка, лікування.
 28. Фолікулярна ангіна: клініка, лікування.
 29. Лакунарна ангіна: клініка, диференційний діагноз, лікування.
 30. Виразково-плівчаста ангіна: етіологія, клініка, лікування.
 31. Вторинні ангіни.
 32. Моноцитарна ангіна: етіологія, клініка, лікування.
 33. Дифтерія глотки: клініка, диференційний діагноз.
 34. Паратонзиліт і паратонзилярний абсцес: етіологія, класифікація, лікування.
 35. Гострий тонзилогенний сепсис: клініка, лікування.
 36. Заглотковий абсцес у дітей: клініка, лікування.
 37. Аденоїдні вегетації: клініка, лікування.
 38. Гіпертрофія піднебінних мигдаликів: клініка, лікування.
 39. Хронічний тонзиліт: етіологія, патогенез, класифікація.
 40. Місцеві ознаки хронічного тонзиліту.
 41. Види декомпенсації хронічного тонзиліту, формулювання діагнозу.
 42. Консервативне лікування хронічного тонзиліту.
 43. Хірургічне лікування хронічного тонзиліту.
 44. Лептотрихоз: клініка, лікування.
 45. Гострий фарингіт: етіологія, клініка, лікування.
 46. Хронічний фарингіт: етіологія, форми, клініка, лікування.
 47. Гострий катаральний ларингіт: етіологія, клініка, лікування.
 48. Гортанна ангіна: клініка, лікування.
 49. Флегмонозний ларингіт: клініка, лікування.
 50. Абсцес надгортанника: клініка, лікування.
 51. Хондроперихондрит гортані: причини, клініка, лікування.
 52. Гострий стенозуючий ларинготрахеїт у дітей: етіологія, патогенез, клініка.

53. Гострий стенозуючий ларинготрахеїт у дітей. Інтенсивна терапія.
54. Хронічний ларингіт: етіологія, форми, клініка.
55. Парези і паралічі гортані: причини, ларингоскопічна картина, принципи лікування.
56. Юнацька ангіофіброма носоглотки: клініка, діагностика, методи видалення.
57. Злоякісні пухлини носа та приносних пазух з ураженням щелепно-лицевої ділянки, діагностика, лікування.
58. Злоякісні пухлини глотки: локалізація, клініка, методи лікування.
59. Доброякісні пухлини гортані.
60. Папіломатоз гортані у дорослих і дітей.
61. Передракові захворювання гортані.
62. Рак гортані: етіологія, локалізація, клініка, стадії розвитку захворювання.
63. Принципи ранньої діагностики рака гортані.
64. Лікування рака гортані.
65. Хірургічне лікування рака гортані, його види, показання.
66. Склерома верхніх дихальних шляхів: етіологія, патанатомія, стадії, лікування.
67. Туберкульоз верхніх дихальних шляхів: клінічні проявлення, диференційний діагноз.
68. Сифіліс верхніх дихальних шляхів: особливості клінічного проявлення, диференційний діагноз.
69. Значення профілактичних оглядів і диспансеризації у профілактиці захворювань ЛОР- органів та їх ускладнень.
70. Сторонні тіла вуха, способи їх видалення.
71. Кровотеча з вуха.
72. Травми вуха, травматичний розрив барабанної перетинки.
73. Сторонні тіла носа. Засоби видалення. Риноліти.
74. Травми носа, приносних пазух, щелепно-лицевої ділянки: класифікація, клініка, лікування.
75. Носові кровотечі: причини, симптоматика, методи зупинки.
76. Сторонні тіла глотки: клініка, лікування.
77. Стеноз гортані: визначення поняття, причини гострого та хронічного стенозу гортані.
78. Стадії стенозу гортані, принципи лікування (медикаментозне, продовжена інтубація, трахеотомія).
79. Трахеостомія: показання, її варіанти, техніка виконання.
80. Сторонні тіла стравоходу: клініка, діагностика, методи видалення.
81. Ускладнення сторонніх тіл стравоходу: клініка, лікувальна тактика.
82. Опіки стравоходу: причини, патанатомія, клінічні стадії.
83. Перша допомога при опіках стравоходу.
84. Сторонні тіла дихальних шляхів: причини аспірації, анамнез, характеристика сторонніх тіл.
85. Сторонні тіла гортані: клініка, методи видалення у дорослих і дітей.
86. Сторонні тіла трахеї: клініка, методи видалення.
87. Сторонні тіла бронхів: види стенозів, клініка, методи видалення.

ПЕРЕЛІК ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ ДО ПІДСУМКОВОГО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Уміти користуватися лобним рефлектором.
2. Провести відбір необхідних інструментів для дослідження ЛОР – органів та оволодіти методиками:
 - 1) передня риноскопія;
 - 2) задня риноскопія;

- 3) орофарингоскопія;
 - 4) непряма ларингоскопія;
 - 5) отоскопія.
3. Уміти оцінити результати аку- і аудіометричного обстеження:
- 1) дослідження слуху шепітною та розмовною мовами;
 - 2) дослідження камертонами;
 - 3) основні типи тональних порогових аудіограм;
 - 4) тимпанограма за Jerger.
4. Уміти провести та оцінити результати дослідження вестибулярного аналізатора:
- 1) дослідження спонтанних вестибулярних порушень;
 - 2) пресорна проба.
5. Провести відбір необхідних інструментів і матеріалів та виконати наступні маніпуляції на ЛОР – органах:
- 1) туалет зовнішнього слухового проходу та введення туруни лікарськими речовинами;
 - 2) видалення сірчаної пробки та стороннього тіла із зовнішнього слухового проходу методом промивання;
 - 3) накладання вушної пов'язки та компресу на вуха;
 - 4) пневмомасаж барабанної перетинки;
 - 5) продування вуха за Політцером.
 - 6) інсуфляція та інстиляція ліків у вухо;
 - 7) передня тампонада носа;
 - 8) задня тампонада носа (уявлення);
 - 9) накладання пращевидної пов'язки;
 - 10) видалення сторонніх тіл із носової порожнини;
 - 11) забір мазків із порожнини носа та глотки;
 - 12) змащування слизової оболонки порожнини носа і глотки;
 - 13) проведення первинної хірургічної обробки ран ЛОР – органів;
 - 14) проведення редресації кісток носа, щелепно-лицевої ділянки;
 - 15) промивання порожнини носа за Проетцом;
 - 16) промивання лакун мигдаликів;
 - 17) інсуфляція та інстиляція ліків в ніс, глотку, гортань;
 - 18) конікотомія, трахеостомія (уявлення);
 - 19) туалет трахеостоми та догляд за трахеостомічною канюлею.
6. Уміти оцінити основні види рентгенограм ЛОР – органів:
- 1) скроневої кістки за Шюлером;
 - 2) пряму і бокову приносових пазух, щелепно-лицевої ділянки;
 - 3) бокову кісток носа;
 - 4) клітин гратчастого лабіринту за Фастовським;
 - 5) нативну та контрастну бокову ший;
 - 6) КТ та МРТ ЛОР - органів.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Абизов Р.А. Онкоотоларингологія.- Київ: „Книга плюс”, 2001.- 272 с.
2. Заболотний Д.І., Мітін Ю.В., Драгомирецький В.Д - Оториноларингологія — К.: Здоров'я, 1999. — С. 177—201.
3. Заболотний Д.І., Мітін Ю.В., Безшапочний С.Б., Деева Ю.В. Оториноларингологія.- СВС „Медицина”, 2010.- 472 с.
4. Заболотный Д.И., Митин Ю.В., Безшапочный С.Б., Деева Ю.В. Оториноларингология.- К.: ВСИ „Медицина”, 2010.- 496 с. + 32 с. цв.вкл.
5. Методичні рекомендації для самопідготовки студентів до практичних занять з оториноларингології (за редакцією Ю.В. Мітіна). - Київ, 1992.

6. Мітін Ю.В. Оториноларингологія.- Київ, «Фарм Арт», 2000.- 304 с.
7. Мітін Ю.В., Васильєв М.В., Заболотний Д.І. та ін. Посібник для практичних занять з оториноларингології.- К.: Здоров'я, 2002.- 168 с.

Допоміжна література

1. Антонів В.Ф., Заболотний Д.І., Прокопів І.М. Новоутворення вуха. - Київ: „Здоров'я”, 1997.- 184 с.
2. Лайко А.А., Заболотний Д.І., Синяченко В.В. Обсяг і методики обстеження об'єктивного статусу дітей з ЛОР-патологією.-К.: Логос, 2000.- 140 с.
3. Дифтерія в практиці отоларингологі: Навчально-методичний посібник / Р. А. Абизов, Я. В. Шкоба, С. О. Лакиза. – К.: «Нічлава», 2009. – 204 с.
4. Ангіофіброма основи черепа / Д. І. Заболотний, Г. Е. Тімен, А. А. Лайко та ін. – К.: Логос, 2011. – 144 с.
5. Від EPOS 2012 до EPOS 2020: що нового в менеджменті риносинуситу / В. І. Попович, І. В. Кошель. - К: ТОВ «Доктор-Медіа-Груп», 2020 р. – 60 с. ISBN 978-617-7484-27-0
6. Євчев, Ф. Д. Пропедевтика захворювань ЛОР-органів та невідкладна допомога в оториноларингології [Текст] : навч. посіб. для студ.вищ. мед. навч. закл. освіти III-IV рівнів акредитації / Ф.Д. Євчев. - О. :АстроПринт, 2010. - 246 с. : іл. - Бібліогр. в кінці глав. - ISBN 978-966-190-319-6.
7. Оперативна хірургія і топографічна анатомія; за ред. М.П. Ковальського. — К.: Медицина, 2010.-504 с.
8. Алергічний риніт. Принципи діагностики та лікування відповідно до сучасних рекомендацій. Навчальний посібник для студентів 6 курсу, лікарів-інтернів, лікарів-спеціалістів оториноларингологів та алергологів, лікарів первинної ланки надання медичної допомоги / В.І. Попович, І.В. Кошель. - К: ТОВ «Доктор-Медіа-Груп», 2020 р. – 48 с. ISBN 978-966-400-467-5
9. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та шиї; за ред. В.І. Півторака, О.М.Проніної. -Вінниця, 2016. -312 с
10. Фармакотерапія основних оториноларингологічних синдромів у вагітних. Навчальний посібник / В.І. Попович, В.І. Медвідь С.М. Пухлик, І.В. Кошель. Сторінка 30 з 30 Силабус навчальної дисципліни «Новітні лікувально-діагностичні аспекти отоларингології» для здобувачів ступеня доктора філософії галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 222 «Медицина», спеціалізації «Отоларингологія» Редакція 2020 - Київ, ТОВ «Доктор-Медіа-Груп», 2020 р. – 84 с.
11. Раціональне лікування запальних захворювань дихальних шляхів як фактор стримування росту антибіотикорезистентності. Навчальний посібник / В.І. Попович, І.В. Кошель, В.І. Опришко, М.М. Островський. - Київ, «Бібліотека «Здоров'я України», 2019. - 102 с

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

- 1.Офіційний сайт МОЗ України – режим доступу: <http://moz.gov.ua/>
- 2.Офіційний сайт ВООЗ – режим доступу: <http://www.who.int>

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).

протокол № __ від «__» _____ 20__ р. Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)